

פרשת ויצא

השבוע נעסוק בנושא קריאת השמות. דוגמא לרלוונטיות של הנושא ניתן למצוא בידיעה בעיתון בשבוע שעבר.

חלוץ חדש להפעלת ת"א: הכירו את בן שהר

"ידיעות אחרונות": חלוץ הפועל ת"א, בן סהר, יתייצב היום במשרד הפנים ברמלה ויבקש לשנות את שמו. ההחלטה הגיעה בעקבות התייעצות עם אנשי דת.

פורסם: 04.11.10, 09:39

הקדנציה הנוכחית של בן סהר בהפעל תל אביב לא הוכתרה עד כה כהצלחה מסחררת. החלוץ, שחזר בקיץ האחרון בקול תרועה רמה למועדון שבו גדל, כבש עד כה שער ליגה בודד בשמונה משחקים, אליו הוסיף שני כיבושים במקדמות ליגת האלופות מול אקטובה ורד בול זלצבורג.

ובכן, נראה שסהר מצא את הפתרון לחוסר הפוריות על המגרש. העיתון "ידיעות אחרונות" פירסם הבוקר (ה') כי החלוץ בן ה-21 צפוי להתייצב במהלך היום במשרד הפנים ברמלה ולבקש לשנות את שמו לבן שהר. ההחלטה, כך דווח, התגבשה אצל החלוץ בתקופה האחרונה לאחר ייעוץ עם גורמים שונים, ביניהם אנשי דת.

הקריירה של סהר לא נסקה כפי שציפו בתחילה. החלוץ, שבמאי 2006 חתם בשורות אלופת הפרמייר ליג, צ'לסי, הספיק בארבע השנים האחרונות לעבור לא פחות משבעה מועדונים באירופה ובאף אחד מהם לא הותיר את חותמו. כמו כן, במהלך ההרפתקה האירופית שלו רשם הישראלי 63 הופעות בלבד במסגרות השונות.

נעסוק בנושא דרך השמות השונים אשר מוענקים לבני יעקב.

- עיינו בפרשה, מפרק כ"ט פסוק ל"א, עד פרק ל' פסוק כ"ד. ערכו רשימה של השמות הניתנים ועימדו על משמעות השמות המפורשת בפסוקים בנוגע אליהם.
- האם ישנה בעייתיות בשמות כפי שהם מוצגים בתורה? האם ההקשר של כולם הוא חיובי?
- מהם המדדים לדעתכם לקריאת שם?
- עיינו בדברי המדרש בבראשית רבה ונסו לעמוד על השינויים במשמעויות השמות כפי שהם מופיעים במדרש לעומת האופן שבו הם מוצגים בתורה.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויצא פרשה עא

(לג) ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע י"י כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון זה עתיד להעמיד שונא, ומי מרפא מכתו גם את זה פינחס שעומד מלוי.

(לד) ותהר עוד ותלד וגו' עתה הפעם ילדה אישי וגו' ר' יודן אמר לויתני, זה עתיד ללות את הבנים לאביהם שבשמים.

על כן קרא שמו וגו' בכל מקום שני על כן קראה שמו מרובה באוכלוסים.

(לה) ותהר עוד וגו' הפעם אודה את י"י ר' ברכיה בשם ר' לוי לכהן שירד לגרן, נתן לו אחד כור שלמעשר ולא החזיק לו טובה, ונתן לו אחד קומץ שלחולין והחזיק לו טובה, אמר לו אדני כהן אני נתתי לך כור ולא החזקתה לי טובה וזה נתן לך קומץ והחזקתה לו טובה, אמר לו אתה מחלקי נתת לי, זה משלו נתן לי, כך לפי שהיו אמהות סבורות שזו מעמדת שלשה וזו שלשה וזו שלשה וזו שלשה, כיון שילדה בן רביעי אמרה הפעם אודה את י"י. הה"ד קח מאתם מטה מטה לבית אב (במדבר יז יז) ר' יוסי א' מטו מטו בני, מטו בעגל מטו במרגלים, ר' לוי אמר עלו מהם ב' שבטים שבט כהונה ושבט מלכות ואת מוצא כל מה שכתוב

בזה כתוב בזה בזה משיחה ובוזה משיחה, בזה מטה ובוזה מטה, בזה ברית מלח ובוזה ברית מלח, בזה פעם ובוזה פעם, בזה נזר ובוזה נזר, בזה קריבה ובוזה קריבה, בזה שלשלת יוחסים ובוזה שלשלת יוחסים, בזה ציץ ובוזה ציץ. אמר ר' לוי לא יגרע מצדיק עינו (איוב לו ז) דיגמה דידיה, תפסה לאה פלך הודייה ועמדו כל בניה בעלי הודיה, יהודה ויכר יהודה וגו' (בראשית לח כו) דוד הודו לי"י כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קז א), דניאל לך אלה אבהתי מהודה ומשבח אנא (דניאל ב כג), רחל תפסה פלך שתקנות ועמדו כל בניה בעלי מסטירין, בנימן ישפה (שמות כח כ) יש פה, יודע במכירת יוסף ואינו מגיד, שאול ואת דבר המלוכה לא הגיד לו (ש"א = שמואל א' = י טז), אסתר אין אסתר מגדת מולדתה (אסתר ב כ).

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה עב

ו זבדני אלהים אותי וזב טוב, השדה הזו כל זמן שאתה מזבלה ומעדרה היא עושה פירות, ואחר ילדה בת, תנינא כיצד היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי וזכר הרי זו תפלת שוא, דבי ר' ינאי אמרי ביושבת על המשבר הדא מתניתא, א"ר יהודה בן פזי אף על היושבת על המשבר יכול להשתנות, הה"ד (ירמיה יח) הכיוצר הזה לא אוכל לעשות לכם בית ישראל, הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, מה יוצר הזה לאחר שיצר את הכד שוברו ועושה אחר אף אני עושה כן אפילו על המשבר, איתיביה והכתיב ואחר ילדה בת, אמר לו עיקר ברייתו זכר היתה ומתפלתה של רחל שאמרה יוסף ה' לי בן אחר נעשה נקבה, א"ר חנינא בן פזי אמהות נביאות היו ורחל מן האמהות, יוסף ה' לי בנים אחרים אין כתיב כאן אלא בן אחר אמרה עוד אחד הוא עתיד להעמיד הלואי יהיה ממני, אמר ר' חנינא נתכנסו כל האמהות ואמרו דינו זכרים תפקוד עוד זאת.

- גם בדברי רש"י ניתן לעמוד על משמעויות נוספות מעבר לפשט הפסוקים. עמדו על התוספות שרש"י מביא מתוך המדרשים.

רש"י בראשית פרק ל

(ו) דנני אלהים – דנני וחייבני וזכני:

(ח) נפתולי אלהים – מנחם בן סרוק פירשו במחברת (במדבר יט טו) צמיד פתיל, חבורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון (דברים לב ה) עקש ופתלתול, נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שוה לאחותי:

גם יכלתי – הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפילה, כמו נפתולי אלהים, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונערתתי כאחותי:

נפתלתי – נתקבלה תפילתי. ומדרש אגדה יש רבים בלשון נוטריקון:

(י) ותלד זלפה – בכולן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הריון ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שכך מנהג ליתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה:

(יא) בא גד – בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלהן. ומדרש אגדה שנוולד מהול, כמו (דניאל ד כ) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים:

ניתן לראות כי נושא קריאת השמות הוא נושא שיש לו משמעות רבה. במקורות הבאים עמדו על המשמעות אשר ניתנת לשמות מתוך המדרשים הבאים.

- במקורות הבאים עמדו על המשמעות אשר ניתנת לשמות מתוך המדרשים הבאים.

▪ האם שמות משפיעים על האדם?

בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה מד

י ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע, אמר רב שמואל בר רב יצחק המזל דוחקני ואומר לי אברם אין את מוליד, א"ל הקב"ה הן כדבריך אברם לא מוליד אברהם מוליד, שרי אשתך לא תקרא שמה שרי, שרי לא תלד שרה תלד.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויצא פרשה עא

(לב) ותהר לאה ותלד בן וגו' אמר ר' יוסי בן חנינה ארבע מידות נאמרו בשמות, יש שמות נאים ומעשיהם מכוערין, שמות כעורין ומעשיהם נאים, שמותם כעורין ומעש' כעורין, ושמות נאים ומעש' נאים, שמותם נאים ומעשיהם כעורין עשו שמו עושה ואינו עושה ישמעאל שמו שומע ואינו שומע, שמותיהן כעורין ומעשיהם נאין אילו בני הגולה בני בקבוק בני חקופה בני חרחור (עזרא ב נא) וזכו ועלו ובנו בית המקדש, שמותיהם כעורין ומעשיהם נאין אילו המרגלים סתור (במדבר יג יג) סתור בר סתורין גדי (שם שם / במדבר י"ג / יא) גדין ומרדין, שמותיהן נאים ומעשיהם נאים אילו השבטים ראובן ראו בן הבנים שמעון שומע בקול אביו שבשמים, אמר ר' יוסי בר חנינה אין שמות השבטים עבור להם אלא חפות להם.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

מנא לן דשמא גרים? – אמר רבי אליעזר דאמר קרא: +תהלים מו+ לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות.

▪ מהי משמעות קריאת השם על פי "דברי יציב"?

שו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות סימן קב – בענין קריאת השם.

ב"ה, קרית צאנו, ג' מנ"א תש"ל

קבלתי מכתבך, ובדבר השם, קבלתי מדו"ז הגה"ק משינאווא זי"ע שאמר בשם הרה"ק שר שלום מבעלזא זי"ע שמן השמים מודיעין לאבי הברך את שמו אשר יקרא אותו, ושטוב לאריכות ימים ליתן שם מהמפחה, ונדפס כעת גם בדברי יחזקאל החדש ומכתב ח"ו. וכשבקשו מאת לומר מה שם יקרא לא רצה לומר, בלתי אם היה ח"ו איזה סיבות מקדם, וידעתי דברים נפלאים בזה מרוח קדשו.

(ב) ובמעבר יבק שפתי רננות מאמר ג' פכ"ג דבשינוי השם משנים צבא השמים ומערכת הכוכבים, והביא מבעל נוח שלום כי השם מורה על המהות וא"כ חלוף השם מורה על חלוף המהות עיי"ש. ולזה החמירו למאוד בשינוי השם, ועיין בסה"ק באר מים חיים פרשת בראשית עה"פ וב' י"ט] וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו דשמע מהרה"ק הרבי ר' מיכלי זי"ע שחלילה לשנות שם אדם החולה אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוה"ק, כי שם הנקרא לאדם בעת הולדו ודאי רובו ככולו מזמן מאת הקב"ה באשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של האדם כל ימיו כאשר הוא חי ע"פ האדמה עיי"ש, וזה לרשב"ג דבעי ברוה"ק, ולגבי שינוי השם צריך כדורות הראשונים. ווע"ע לעיל חו"ד סימן קס"ב אות ג' וחתאע"ז סימן ק' אות ג'.

ולדעתי [זה טעם] המנהג שנותנין השם בשעת המילה, דאז כשהאב מקיים המצוה הקדושה וכאילו הקריב קרבן, עיין במדרש רבה אמור פרק כ"ז סימן י' והביאו הגר"א סי' רס"ה ס"ק מ/, ועיין במעבר יבק עתר ענן הקטרת פ"ה דכל העם ההולכים לברית מילה הם כמקבלים פני השכינה הבאה להופיע מאורה על כל המטפלים במצוה ההיא, ולזה מוכשר האב אז ביותר להשפעת הקדושה עליו ולהבין ולידע איזה שם ליתן להתינוק. ובנקבה נותנין בשבת קודש בשעת עלייתו לתורה, שאז נתעלה ביותר בשבת קודש יומא דנשמתא להמשיך השם השייך לשרש הנשמה.

(ד) ולזה מה מאוד יש להרחיק מאלה המתחדשים רח"ל המשנים שמותיהם שניתנו להם ע"י אבותיהם שזה כהתגלות משמיא למהותו ועצמיותו כנ"ל, וצווחתי ככרוכיא הרבה פעמים נגד המשנים. וכן יש לעורר על המתחדשים שהשמות אשר עולמות תלויים בהם כנ"ל יחליפום בשמות

גיים רח"ל, וזה לעומת זה עשה האלקים שזה מהמרכבה טמאה רח"ל. וכאב לבי גם על שחדשים מקרוב באו גם במדינה הזאת שנותנים שמות חדשים אשר לא שערום אבוה"ק, אבל אלו השמות שאיזה כופרים בה' ותורתו חידשו, שאין להם שורש בהקדושה, פשיטא ופשיטא שיש למחות בחזק יד נגד הנגע המתפשט, ומי יודע כמה קלקולים נגרם מזה וכמה יוצאים לתרבות רעה רח"ל, שנתהפך כל מהותו כנ"ל ווע"ע שפע חיים לימה"נ ח"ב עמ' רס"א. וזה משורש פורה ראש ולענה החינוך המקולקל, שמתביישים בשמות הישנים אשר אבותינו ואמותינו הק' קידשו ומסרו נפשם עליהם, וממצרים נגאלו על שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ויק"ר ל"ב ה', שלכאורה אם לא שינו לשונם ממילא שמותם היה בלשה"ק, אלא נראה שרמזו חז"ל שלא רצו לשנות לשמות המצריים אפי' על לשון קודש, כגון אם היה נקרא בלועז בלשונם גרי"ן לא רצו לקראו ירוק וכדומה, ורק השמות שהיו מקובלים מאבוה"ק. וי"ל בזה ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ובראשית מ"א מ"ה, ובאבן עזרא שם אם זו המלה מצרית לא ידענו פירושה ואם היא מתורגמת לא ידענו שם יוסף עיי"ש וברמב"ן. וי"ל דזה ידע פרעה שיוסף לא יסכים בקריאת שם מצרי, ולזה תירגם ללשה"ק השם דמטמרן גליין, שהוא היה שם לחרטומים וכיוצ"ב, ואפ"ה ויצא יוסף על ארץ מצרים שנשאר בשם יוסף, דהך שם דייקא היה מקובל ולא שמות אחרים אף שמתורגמים בלשה"ק. (ויל"פ בזה ויהי כדברה אל יוסף יום יום ושם ל"ט י', דצ"ב שנראה כמיותר שהרי נאמר כבר [שם ז'] ותשא וגו' אל יוסף, אלא שהתורה"ק רצתה להשמיענו שלפי שנשאר בשמו היהודי יוסף שורש הקדושה לכך ולא שמע אליה ודו"ק). ומכ"ש כששבו הלשון מלשון הקודש רח"ל ע"י החפשים וד"ל, ה' ירחם במהרה. ועכ"פ קריאת השם תליא באבי הבן מה שיעלה מחשבתו בעת ההוא, כמ"ש דו"ז משינאווא וכל הנ"ל, לכן אני מונע עצמי מלתת שם ורק כמו שיעלה ברצון ומחשבה של אבי הבן דייקא.

▪ עיינו בשירה של זלדה . כיצד זלדה תופסת את מהות שמו של האדם?

לכל איש יש שם / זלדה

שנתנו לו חטאיו	לכל איש יש שם
ונתנה לו כמיהתו	שנתנו לו אלוקים
לכל איש יש שם	ונתנו לו אביו ואמו
שנתנו לו שונאיו	לכל איש יש שם
ונתנה לו אהבתו	שנתנו לו קומתו ואופן חיוכו
לכל איש יש שם	ונתן לו האריג
שנתנו לו חגיו	לכל איש יש שם
ונתנה לו מלאכתו	שנתנו לו ההרים
לכל איש יש שם	ונתנו לו כתליו
שנתנו לו תקופות השנה	לכל איש יש שם
ונתן לו עוורונו	שנתנו לו המזלות
שנתנו לו הים	ונתנו לו שכניו
ונתן לו	לכל איש יש שם
מותו	